[LA MUSSARA]

Viu i mor la bona i aferrissada gent, dalt del morrot tempestejat. De tant mirar el superb panorama acaba per ni fer-ne cap cas. Tampoc no li diuen res les colors trencades dels plans mussarencs si no és la dolor de fer-los fruitar a cops d'aixada i a solc d'arada. Terra avara, pedregosa, prima capa de descalcificació que filtra les pluges com una porguera. Dura, aspra, no els ofereix la més petita manyagueria. Solament té pell i os. Permet de conrear només que músculs tiraganyosos, carnacions sarmentoses i insignificants, entre abonyegaments. **Déu vulgui que no desaparegui l'arrelament dels mussarencs a les seves pedres.** L'aire que passa per entre els pins de l'Augustenc i de la Creu de Noguers, resa com nosaltres, perquè el Cassoles, el Pep Llebrot, l'Estudiant, el Fumat, el Morenet, el de ca la Mont-rala, el Pep del Pou, l'Esteve del Cingle o el Joan de les Tosques **no trenquin l'encís que els reté a les altures i, ells i els seus, no vagin a naufragar a la plana.**

Cases i campanar de la Mussara (Vilaplana, el Baix Camp).
Imatge: Antoni Maymó i Duarte. Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya.

Josep IGLÉSIES (1902-1986)

«La Mussara» **(1948)**

(*Les ciutats del món*, Barcelona, 1948).
El polifacètic home de cultura Josep Iglésies i Fort, excursionista, geògraf, historiador, demògraf, literat, va deixar-nos a *Les ciutats del món* un conjunt de descripcions literàries de petits indrets de les muntanyes del Camp de Tarragona i la Conca de Barberà, algunes de llocs abandonats o que acabarien sent-ho, com la Mussara.

L'estampa més emocionant, però, era l'espectacle de les cases obertes. Les poques que conservaven teulada i que, fins no feia sinó uns quants mesos, aixoplugaren les quatre famílies que sostenien l'alè del poble, tenien les portes esbatanades, sense to ni so, i amb indicis de l'acció de la violència. Vam penetrar a ca l'Estevenet on, els últims temps, havien viscut els de cal Cassoles; hi vam penetrar potser perquè era allà on havíem entrat més sovint quan el poble era un poble. **Ens van venir les llàgrimes als ulls**; l'entrada mostrava un escampall d'objectes malmesos; a la cuina, bancs trabucats, tupins convertits en testos a la vora de la pica; la porta del forn de coure pa, arrencada. **No vam gosar endinsar-nos-hi més: tot evidenciava tant que la casa havia estat saquejada, que ens va envair una certa basarda, i en vam fugir.**[…] No vam poder comprendre com havia pogut ésser ideat l'escorcoll furtiu d'aquelles deixalles macilentes. Hi havia com una doble delinqüència, en aquell furt, com si haguessin violat un fèretre.

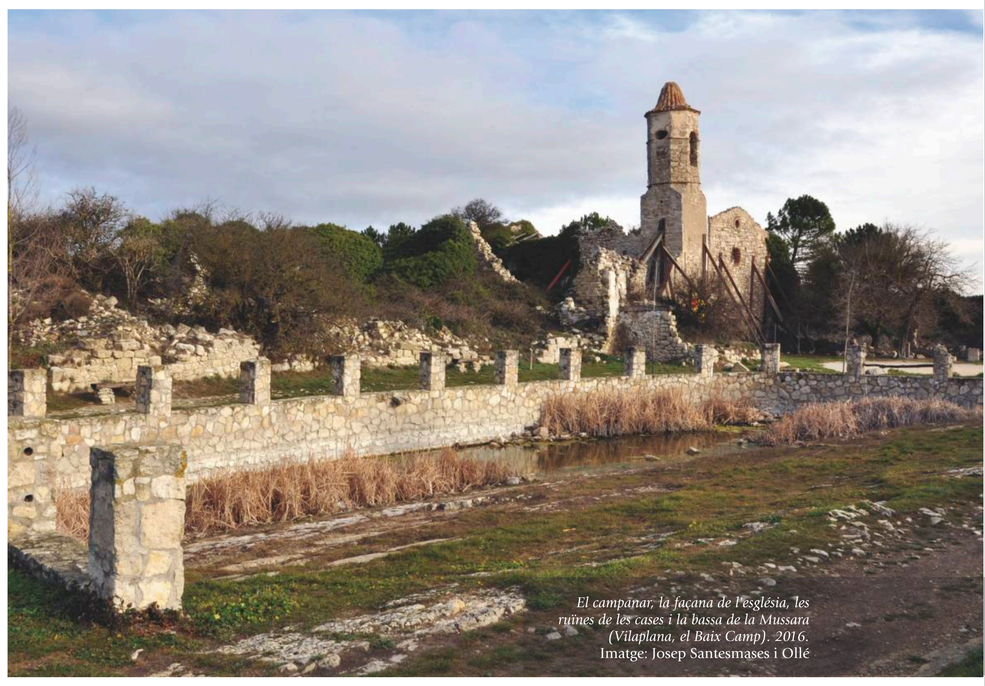

El campanar, la façana de l'església, les ruïnes de les cases i la bassa de la Mussara (Vilaplana, el Baix Camp). 2016.
Imatge: Josep Santesmases i Ollé

Ramon AMIGÓ ANGLÈS (1925-2011)

«Claudicacions rurals: La Mussara» **(1960)**

(*Serra d'Or*, 3-4 (1960) [republicat a: *Amb penyals d'un blau cansat… (Montsant, la Mussara, enllà per les muntanyes de Prades i alguna cosa més)*, Reus, 1998]).
Ramon Amigó Anglès tenia un gran coneixement de les muntanyes de Prades i del Montsant, des de les diverses perspectives que ell va conrear, a més de la toponímia –de la qual va exercir un autèntic mestratge–, com ara la història, la geografia, l'excursionisme. Ho va deixar ben palès en el recull d'articles publicats l'any 1998 pel Centre de Lectura de Reus.

[MEQUINENSA]

Els vilatans s'enganyaven en entestar-se a convertir el dia 12 d'abril del 1970 en una data clau del seu drama col·lectiu, de la mateixa manera que s'equivocaven en sentir-se culpables de no haver assistit a l'esdeveniment. La demolició de la casa número 20 de la Baixada de la Ferradura **amb què havia començat l'enrunament de la vila** —i l'atzar burocràtic va assenyalar aquella com hagués pogut designar qualsevol altra de les que ja eren buides—, no fou més que l'inici de l'últim acte d'un llarguíssim malson. **Quan les màquines tibaren les sirgues d'acer lligades als pilans i l'edifici va caure enmig d'un núvol de pols**, feia més de tretze anys que la destrucció de la vila havia començat.

(*Camí de sirga*. Barcelona, 1988).
La primera novel·la de Jesús Moncada i Estruga, *Camí de sirga*, evoca la tràgica desaparició del seu poble natal, Mequinensa, l'antiga vila de la vora de l'Ebre enfonsada sota les aigües arran de la construcció del pantà de Riba-roja. Mequinensa esdevé per a Moncada la clau de volta de la seva obra, a cavall del realisme i la fantasia.

Començava a fructificar la voluntat de supervivència de la població després d'anys de lluita aferrissada. Fins aleshores, les cases enderrocades significaven famílies obligades per les circumstàncies —la manca de treball o de futur per als fills, com en el cas de la Júlia Quintana— a emigrar a la ciutat. D'ençà d'aleshores s'acabarien els comiats, **cada demolició en la vila vella significaria una casa acabada a la nova**, una realitat en la qual fins aleshores poca gent havia cregut. L'optimisme, l'eufòria, començaven a renàixer entre els carrers esquarterats.

Jesús MONCADA (1941-2005)

«El vilatans s'enganyaven…», «Començava a fructificar…» (fragments) **(1988)**

Carrer del Castell. Mequinesa (el Baix Cinca)
Imatge: Jesús Moncada. Fons familiar de Rosa M. Moncada.

Botiga de queviures de cal Toni. Mequinensa (el Baix Cinca). 1970.
Imatge: Jesús Moncada. Fons familiar de Rosa M. Moncada